

Zoals we al zagen was Madjapahit het derde rijk dat op Java tot ontwikkeling kwam, als opvolger van Kediri en Singosari. Viaja (Widjaja) streefde ernaar om, wat aanzien van zijn bewind betrof, de voetsporen te drukken van zijn voorganger Kertanegara, de man die door een verreikende buitenlandse politiek het aanzien van Oost-Java sterk had vergroot, en aan het koningschap sterk mystieke trekken had gegeven. Het was nu Viaja die de taak van de messias-vorst op zich nam, te weten eenheid te brengen op Java en de rest van de archipel, en vrede en welvaart te verzekeren.

Om dit nu in ieders oog te wettigen, sloot hij een huwelijk met vier prinsessen, volgens Prapanca vier dochters van Kertanegara, die vier gebieden symboliseerden: Bali, Madura, Malayu (oostkust van Sumatra) en Tanjungpura (misschien Kalimantan oftewel Borneo). Aldus werd hij geacht op magische wijze de rechtmatige opvolger van kertanegara te zijn geworden.

De koning had voor het welzijn van de staat de taak om rond te reizen en heiligdommen te bezoeken om zich geregeld te versterken met de magische kracht van zijn vergoddelijkte voorouders. Het concrete regeringsbeleid en de oorlogsvoering lagen in handen van de eerste minister. Voor de periode 1331-1364 was dit Gajah-Mada, toen nog officier van de lijfwacht, tijdens een opstand gered en hersteld in zijn positie. Als beloning werd Gajah-Mada tot de hoogste positie onder de vorst gesteld.

Het was zijn constante streven de imperiale pretenties van Madjapahit tot werkelijkheid te maken. Bali, waar een marionettenvorst op de troon werd gezet, was de eerste om dit te merken, terwijl in Malayu hetzelfde gebeurde. Prapanca geeft een lijst van vazalstaten, waaronder bijna alle kustdistricten in de archipel en vele eilanden. Dat Gajah-Mada hierbij weinig scrupuleus was, blijkt wel uit zijn handelen ten opzichte van het koninkrijk Sunda op West-Java. De koning van

Sunda werd uitgenodigd zijn dochter uit te huwelijken aan Hayam Wuruk. Hij ging daar geredelijk op in, maar toen hij te Madjapahit arriveerde werd hij verraderlijk door troepen onder leiding van de patih (eerste minister) zelf overvallen, en hij kwam met zijn hele gevolg om.

Hoe imponerend het rijk ook leek, het had lemen voeten, daar het slechts berustte op de activiteit van enkelingen. De dood van Gajah-Mada in 1364 beroofde de koning van een steunpilaar. Hij riep de hele koninklijke familie bijeen, en besloten werd de taak van patih onder vier ministers te verdelen. Enige jaren later echter wordt weer één minister benoemd. Toen ook de vorst overleed en geen erfgenaam naliet, deden de daaropvolgende ontwikkelingen, waaruit de splitsing van het rijk resulteerde, Madjapahit gestaag in het duister wegzakken. Maar bezien wij een ogenblik de gebeurtenissen, direct volgend op de dood van de eerste minister, zoals Prapanca het in de Nagara-Kertagama beschrijft (volgens de vertaling van Th. Pigeaud in zijn "Java in the 14th century, deel III, Den Haag 1960):

"Concerning the Princes' conference: our lord, the honoured Prabhus Fathers, two, these were assembled. Our lords Mothers the honoured two, unseparated, and the Princes younger sisters too, both, the honoured consorts followed (them). They discussed the honoured one who might know all virtues and sins of the royal servants, to take the place of the honoured apatih (grand-vizir). It was talked about at great length; no one was taken delight in, which aroused sadness, stinging."

Intussen breidde de Islam zich uit. Zij werd gaarne aangenomen door de vazalvorsten van diverse kuststaten, die er via de handel natuurlijk geregeld mee geconfronteerd werden en die er bovendien een middel in zagen om, geheel volgens traditie hun magisch-geestelijke macht mee te versterken als extra wapen tegen het ineenzakkend Madjapahit. Het betrof hier vooral de vorsten van Tjirebon (Cheribon), Demak, Gresik (Grissee),

Surabaja en Madura. Er ontstond op den duur een tegenstelling tussen de Islamitische Noordkust en het Hindoe-Javaanse achterland, wat in de 16e eeuw verscherpt werd.

In het binnenland had namelijk Senapati, wiens vader van de tijdelijk zeer machtige Sultan van Demak het gebied Mataram - rondom Yogya - had ontvangen als beloning voor bewezen diensten, de omwonende vorsten tot vazallen gemaakt. Zijn kleinzoon, sultan Agung, veroverde de steden aan de noordkust en breidde ook elders zijn macht uit. Alleen Bantam aan de westkust en de kust van oost-java, dat onder het bewind van de Hindoe-vorst van Bali stond, bleven buiten de grenzen van Mataram.

Enige opmerkingen omtrent de Nagarkertagama.

Het werk van de hofdichter Rakawi Prapanca, verhalende zangen ter ere van zijn vorst Hayam Wuruk, is een zgn. lontarboek. De meeste oud-javaans en balische handschriften zijn op lontars geschreven.

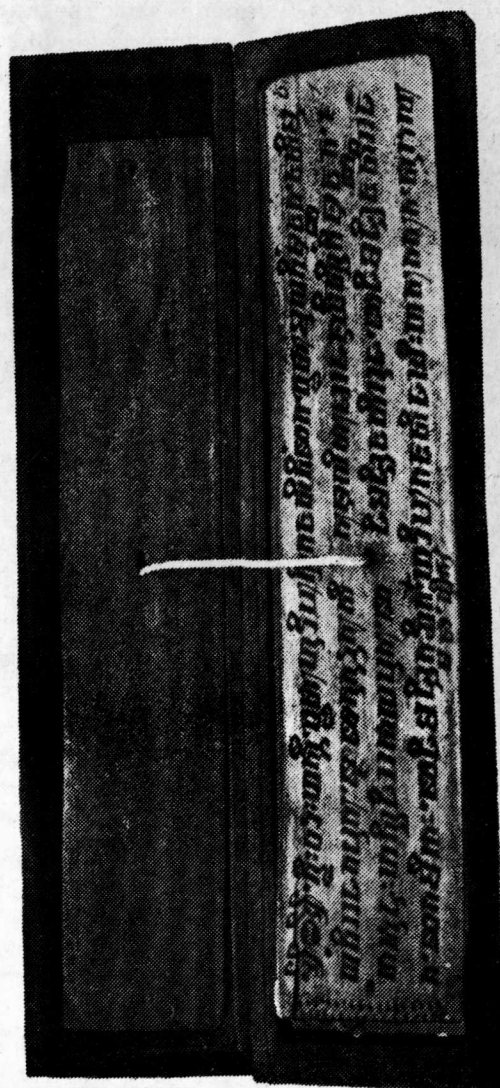
Het blad van de lontarpalm werd gedroogd, op een bepaalde manier geprepareerd en in repen gesneden. Op drie plaatsen werd het blad van een gaatje voorzien, waar een koord doorheen werd gehaald om de eenmaal beschreven bladen bijeen te binden. Twee dekplaten van hout vormden de banden. De tekst werd met een scherp mesje in het blad gekrast. Hierna werd het blad ingewreven met roet of as van de kemirinoot en vervolgens schoongeschuurd. De tekst steekt dan zwart af tegen het lichte palmbiad.

Het onderhavige exemplaar werd, in 1894 gevonden, als eerste door dr. Brandes intensief bestudeerd. Daarna zette de leidse taalgeleerde H. Kern zich aan een vertaling, op welk spoor Krom later voortging. Een herziening en vervollediging werd geleverd door Th. Pigeaud.

Bij het recente staatsbezoek van het koninklijk paar werd het handschrift aan Indonesie geschonken. Sindsdien is echter ongerustheid ontstaan, aangezien mevrouw Soeharto rond het manuscript

een hele cultus zou hebben opgebouwd, omdat zij van mening was af te stammen van een der prinsessen die erin genoemd worden. Het stuk zou daarbij in zeer slechte staat zijn geraakt.

N.B. Bij de vorige aflevering bleek de kaart helaas weggevallen, evenals het onderschrift bij de foto. Het was een afbeelding van de kroonprins van Yogya, wiens beeltenis als prentbriefkaart in de kraton (vorstenverblijf) van Yogyakarta wordt verkocht. Men was echter niet bereid mij de naam van de figuur mede te delem.

een lontarpalm